

Vykypěl, Bohumil

[Giger, Markus. Resultativa im modernen Tschechischen: unter Berücksichtigung der Sprachgeschichte und der übrigen slavischen Sprachen]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Řada jazykovědná. 2005, vol. 54, iss. A53, pp. 248-249

ISBN 80-210-3705-9

ISSN 0231-7567

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/101735>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

i lexikálními jevy moravských nářečí a zdánlivě tak ukazovaly na moravský původ emigrantů (např. *ešče*; *chudnout* ,hubnout‘, *hřibi* ,houby‘, *bečka* ,sud‘). Výzkum se neobešel ani bez kritického zhodnocení znaků, které se do jazyka zkoumaných informantů dostaly až po jejich návratu do českého prostředí.

Vlastní analýza spočívala v postupném porovnávání rysů všech jazykových rovin mluvy ukrajinských Čechů s rysy typickými nejprve pro celou oblast českých nářečí v užším smyslu, dále s rysy společnými pro nářečí středoečeská a severovýchodočeská a nakonec pouze s rysy severovýchodočeskými, příp. se specifickými charakteristikami jednotlivých úseků severovýchodočeské nářeční skupiny (kam byl původ kolonistů předběžně zařazen na základě jazykových i neязыkových indicií). Detailní rozbor některých severovýchodočeských starobylých nářečních prvků uchovaných už pouze v ukrajinské češtině (např. bilabiálního *w* a jeho kontinuentů) obohatil dosavadní dialektologické znalosti o těchto jevech.

Výsledek komparace přinesl věrohodné odhalení východisek kolonizace ukrajinských Čechů. Tyto závěry byly ve třetím oddílu monografie (*Jazykovězeměpisný rozbor izoglos*) dále upřesněny frekvenčními analýzami izoglos vybraných jevů (úctu si zasluhuje už jen příprava podkladů pro každou jednotlivou shrnující mapu a frekvenční tabulku). Za východisko vystěhovalců do Malé Zubovštiny autoři určili prostor na Královéhradecku ohraničený v ČJA pouhými dvěma body (140 a 141; toto určení bylo nakonec potvrzeno i údajem získaným z kroniky v obci Třesovice a kontrolním výzkumem mluvy staré generace v této lokalitě), za východisko kolonizace do Malinovky, o níž se historické dokumenty nedochovaly, byl na základě čistě jazykových dat vymezen podorlický trojúhelník ohraničený třemi body (134 – 135 – 136).

Ve čtvrtém oddílu (*Cizí a nové vlivy v ukrajinské češtině*) se práce zabývá studiem proměn češtiny během jejího odloučeného vývoje v ukrajinském jazykovém prostředí. Na bohatém materiálu dokládá, že se kontakty s jinojazyčným prostorem projeví zejména v lexiku, poznamenaly však i ostatní jazykové roviny. Podobně jako v předchozích částech monografie autoři analýzou shromážděných dat došli k závěrům, které přesahují horizont základního řešeného úkolu; upozornili např. na difference vývojových proměn mluvy jazykových ostrovů umístěných v prostředí geneticky blízkého a geneticky vzdálenějšího jazyka (P. Jančák v této souvislosti využil i poznatky ze svého výzkumu české mluvy na Daruvarsku a na Střelínku). V neposlední řadě manželé Jančákoví věnovali pozornost konkrétním a obecným otázkám vyrovnávacích procesů v mluvě reemigrantů po návratu do země výchozího jazyka. V tomto směru práce otevírá cestu pro další výzkumy.

Nebylo by asi účelné podávat výčet všech informací, které lze z monografie o češtině ukrajinských navrátilců vyčíst. Patřilo by se však ještě poznamenat, že práce kromě přínosu, který představuje pro odborné poznání mluvy českých jazykových ostrovů, nabízí laickému a pololaickému čtenáři i zajímavý a systematický (i když místy snad až redundantně podaný) výklad o českých dialektech.

Na závěr si dovoluji osobnější poznámku. V úvodních slovech P. Jančák vyjádřil naději, že kniha bude důstojnou vzpomínkou na jeho životní partnerku. Jako čtenář mohu říci, že se mu toto přání splnilo. Studie je nejen hodnotným završením dialektologické práce J. Jančákové, ale i zřetelným svědectvím o hezkém vztahu dvou lidí, který hlavnímu autorovi pomáhal dovést dílo, u jehož počátků stál ještě se svou ženou, k tak kvalitnímu výsledku.

Zdeňka Hladká

Markus Giger: Resultativa im modernen Tschechischen. Unter Berücksichtigung der Sprachgeschichte und der übrigen slavischen Sprachen. Bern – Berlin – Bruxelles – Frankfurt a. M. – New York – Oxford – Wien: Peter Lang 2003. (Slavica Helvetica. 69.) 523 s. ISBN 3–906770–33–8, ISSN 0171–7316

Chceme zde upozornit na zajímavou práci (zdá se, že bohemisty k vlastní škodě zatím nepovšimnutou). Před dvěma lety vyšla v nakladatelství Petra Langa kniha švýcarského slavisty Markuse Gigera o resultativech v nové češtině. Její text byl v zimním (ne podzimním) semestru 2001/02

přijat na Filosofické fakultě Curyšské university jako doktorská disertace (práce ovšem na první i na druhý pohled vypadá spíše jako habilitace!). Může nás jen těšit, že od téhož semestru autor jako odborný asistent Ústavu slavistických a východoevropských studií posílil Filosofickou fakultu Karlovy university.

Gigerova kniha je především významnou prací bohemistickou. Důležité už je už samo její téma rezultatív (nejmě pak těch se slovesem *mít*), přítomné v bohemistice nejspíše od 20. let (20. století), ale zatím soustavně nepojednané. Toto téma je pak zasazeno do (v tuzemsku bohužel stále nikoli obvyklého) širokého kontextu slovansky i neslovansky kontrastivního, obecně jazykovědného a také diachronního. Vedle toho se zde najde i řada dalších větších či menších s hlavním tématem spojených zajímavých jednotlivostí. Gigerova kniha ale naštěstí není jen prací bohemistickou: pojednávají se v ní (na materiále českém či širše slovanském) i důležitá a aktuální obecně jazykovědná témata jako otázka gramatikalizace jazykových kategorií (na příkladu rezultatíva) či otázka jazykového kontaktu a areálových souvislostí (na příkladu evropského „sprachbundového“ kontextu: intenzivně se situace českých rezultatív srovnává s vývojem latinsko-románských a germánských perfekt).

Struktura práce je asi následující. V první kapitole se řeší pojem rezultatíva, podává se stav bádání o resultatívech v češtině a vykládá se empirická báze práce. Druhá kapitola pojednává o tvoření rezultatívních konstrukcí: o jejich slovesně-participiální struktuře (*mít/být* + *n/t* nebo *l-participium*), o poměru mezi dlouhými a krátkými tvary participia (také jedno z důležitých a dosud málo vyjasněných a ujasněných témat!), o interakci mezi rezultatívem a kategoriemi času, způsobu a vidu jakož i infinitivními slovesnými formami. Třetí kapitola je věnována obtížné otázce sémantiky rezultatívních konstrukcí v češtině: nejprve se zde klade a řeší obecná či panchronní otázka po rozdílu mezi rezultatívem a perfektem a po povaze těchto kategorií, dále se konkrétně hledá význam a funkce rezultatívních konstrukcí v češtině (vč. jejich stylistických vlastností); na to navazuje pojednání o produktivitě a restrikcích českých rezultatívních konstrukcí (včetně otázky jejich kombinovatelnosti s různými adverbii a se záporom). Čtvrtá kapitola přináší syntaktickou interpretaci českých rezultatívních konstrukcí. Tato interpretace je provedena v dependenčněsyntaktickém rámci, a to alternativně v Melčukově modelu smysl \leftrightarrow text a v Sgallově funkčně-generativním popisu (už samo srovnání těchto dvou koncepcí je zajímavé: srovnání FGP s jinými modely je naléhavým úkolem obecné jazykovědy!). V páté kapitole se pojednává o dialektálních funkcích rezultatív; tematizuje se tak i obecně pozoruhodné a podivuhodné propojení mezi pasivní a perfektivní perspektivou promluvy. Šestá kapitola patří k tomu snad nejzajímavějšímu z hlediska dnes aktuálních témat obecné jazykovědy: řeší se zde otázka, jak silně jsou české rezultatívní konstrukce gramatikalizovány. Následující sedmá kapitola pojednává o gramatickém statusu českých rezultatív, tj. o jejich postavení ve struktuře gramatického subsystému češtiny. Tato otázka představuje v jistém smyslu druhou (staticko-strukturální) stranu (dynamicko-komunikační) otázky kladené teorií gramatikalizace a pojednané autorem v předchozí kapitole. Z obecného hlediska je (téměř aporijní) spojení a konfrontace gramatikalizačního a strukturálního pohledu zajímavé, napínavé a hlavně potřebné; v anonsované knize k tomu najdeme důležité poznámky. Osmá kapitola zaujme dialektologa: píše se v ní o variacích rezultatívních konstrukcí v českých nářečích. Devátá kapitola pak česká rezultatíva zasazuje do slovanského kontextu a porovnává je s odpovídajícími konstrukcemi v jednotlivých slovanských jazycích. Konečně desátá kapitola přináší krátké shrnutí.

I z tohoto velmi letmého přehledu je snad zřejmé, že tato práce může zaujmout z nejrůznějších hledisek. Čtenář at' není odrázen skutečností, že jde o knihu německou a tlustou (485 stran čistého textu + 20 stran literatury) a že je tedy potřebí mít na ni čas, neboť čím je co cennější, tím více času to stojí. Finančně kniha stojí 60 € nebo 87 sFr a lze ji objednat na internetové adrese www.peterlang.com.

